

OikoVisie

DOSSIER **BOLIVIA**

FEITEN & CIJFERS

BRAZILIE

10,4 miljoen inwoners
Gemiddelde leeftijd: 23,1 jaar

BOLIVIA

Levensverwachting:
68,2 jaar

Geboortecijfer:
23,8 per 1000 inwoners
Sterftecijfer:
6,7 per 1000 inwoners

49,6% van de
bevolking leeft onder
de armoedegrens

95% Rooms Katholiek
5% Protestant

86,7% van de bevolking
ouder dan 15 jaar kan
lezen en schrijven

PARAGUAY

Bolivia

bron: www.cia.gov

Met zijn miljoen vierkante meter is Bolivia bijna 24 keer zo groot als Nederland. Een land met drie officiële talen: Spaans (gesproken door 60 procent van de bevolking), Quechua (21 procent) en Aymara (15 procent). De hoofdstad La Paz is 's werelds hoogst gelegen hoofdstad (op 3660 meter). De republiek Bolivia wordt bestuurd door Juan Evo Morales Ayma, die in 2009 voor de tweede maal tot president is gekozen.

Oikocredit in Bolivia

De financiële activiteiten van Oikocredit in Bolivia begonnen in 1987. De eerste leningen werden toegekend aan de landbouwcoöperatie El Ceibo, tot 2009 een partner van Oikocredit.

Groei

In 2007 was de officiële oprichting van Oikocredit Bolivia een feit: de *Oficina País Representación Oikocredit* (OPRO S.R.L.).

Dit kantoor is inmiddels gegroeid van een eenmansbedrijf naar een besloten vennootschap met zes vaste krachten. Oikocredit heeft in de aanloop naar de oprichting van het landenkantoor de investeringen in Bolivia substantieel verhoogd: vanaf 2006 is 65 miljoen euro uitgezet. Het uitstaande kapitaal per december 2012 is 44,1 miljoen euro, waarvan 18,6 miljoen in het jaar 2012 is verstrekt.

Bolivia telt 23 microfinancieringsinstellingen (mfi's) die partner zijn van Oikocredit. Het merendeel (meer dan 70 procent) van de eindklanten van deze mfi's bestaat uit vrouwelijke micro-ondernemers.

Indrukwekkend

Naast de mfi's werkt Oikocredit samen met zeven andere projectpartners. De grootste is Coboce, een van de belangrijkste coöperaties in Bolivia, met meer dan 28.000 leden. Cement produceren is hun *core business*, maar ze maken ook verwante producten zoals keramiek, bakstenen, betonmix en andere producten voor huizen- en wegebouw.

De maatschappelijke bijdrage van Coboce door de bouw van scholen, riolering, watervoorzieningen en andere infrastructuur, is indrukwekkend.

"Ik heb nu een ploegen en in te makkelijker gew"

Colofon

Bijdragen: Opmeer Reports, Margreet Fros
Concept: Jan Groenewold
Vormgeving: Donkigotte

Dit is een uitgave van:
Oikocredit Nederland
Herculesplein 207 A
3584 AA Utrecht
www.oikocredit.nl

Celso Jallasz Choque boekt vooruitgang met zijn nieuwe tractor

Op de onherbergzame hoogvlaktes van Bolivia, rond het provincie-stadje Challapata, hoeden herders hun lama's en verbouwen boeren quinoa. Dit steeds populairdere graan wordt gebruikt voor pasta, brood en bier. Celso Jallasz Choque is een van die quinoa-boeren.

Hij merkt in zijn dagelijks werk, net als de andere boeren, weinig van het feit dat 2013 het jaar van de quinoa is. Voor hem en ruim vijfhonderd quinoa-boeren is vooral de microfinancieringsinstelling Idepro van belang. Niet alleen leent deze organisatie sinds 1988 geld aan micro-ondernemers of kleine bedrijven in heel Bolivia, maar ze geeft ook bedrijfskundig en financieel advies. Quinoa is één van de bedrijfstakken waarin Idepro is gespecialiseerd.

Celso Jallasz Choque leerde het vak als kind al van zijn vader. Hij trouwde met Julia, met wie hij negen kinderen heeft gekregen. Hij stopt al zijn energie in het laten groeien van zijn boerenbedrijf. Om dat te doen moet hij acht maanden per jaar de grond omploegen, zaaien, onkruid wieden, oogsten en het graan zeven. Aanvankelijk moest hij al dit werk met de hand doen. Op 3800 meter is lichamelijke inspanning zwaar. Net als de andere Bolivianen die op deze hoogte leven, hebben Celso en zijn zoon Miguel — die meehelpt op het land — een dikke prop cocablaadjes in hun wang. “Onbewerkte verse coca helpt tegen honger, vermoeidheid, kou en hoogteziekte, maar is niet verslavend,” legt hij uit. Als het niet koud is, is het bloedheet, stormt het of hoost het van de regen. Dat het weer hier alleen maar extreme varianten kent, is af te lezen aan het verweerde gezicht van deze boer, die

daardoor een stuk ouder oogt dan zijn 47 jaren. Hoewel het werk nog steeds zwaar is, heeft Celso mogelijkheden die zijn vader niet had. Zo vond iemand een met de hand aangedreven ventilator uit om het kaf van de quinoa te scheiden. Zijn vader moest het graan omhoog gooien om dit effect te bereiken. Tijdrovend en ongezond, want daar krijg je stoflongen van. Celso kan in minder tijd meer quinoa verwerken en zijn gezondheid is goed. Maar het telen van de graansoort blijft arbeidsintensief. Dus leende Celso twee jaar geleden 10.000 dollar om een tractor te kopen. De lening betaalt hij in vier jaar af. “Ik heb nu een hulpmiddel om de grond los te maken, om te ploegen en in te zaaien. Het werk is makkelijker geworden, waardoor ik veel vooruitgang kan boeken”, aldus Celso. Voor het oogsten is nog geen machine uitgevonden. Het plukken doet Celso met de hand, samen met zijn vrouw Julia, zijn zoon Miguel en enkele seizoensarbeiders. De tractor vergroot niet alleen zijn omzet, hij functioneert ook als vervoermiddel: “Dankzij de tractor kan ik nu ook gemakkelijk heen en weer van mijn huis naar de quinoavelden.” Tijdens de oogsttijd rijdt Celso ieder weekend naar de markt in Challapata, waar alle quinoa wordt verkocht aan exportbedrijven uit onder meer La Paz. Het grootste deel — 64 procent — gaat naar de Verenigde Staten. Met de opbrengst van de tachtig hectare organische quinoa die Celso nu verbouwt, kan hij zijn negen kinderen naar school sturen. Ze gaan niet alleen naar de basisschool, maar ook naar de middelbare school en twee studeren er zelfs aan de universiteit.

Bovendien woont hij met zijn familie in Sevaruyo, een dorp met winkels, een school en een groot sportveld. Terwijl de meeste kleine quinoaboeren in lemen huisjes wonen in gehuchten midden in de droge vlakte. De familie Jallasz Choque heeft elektriciteit, stro- mend water en een televisie. Celso wil blijven groeien. Nu staat maar op een deel van zijn grond quinoa. “Ik wil meer grond bewerken en meer oogsten.”

*hulpmiddel om te
e zaaien. Het werk is
worden.”*

Publicaties

Geld en Goed

Journalist en theoloog Arjan Broers gaat in zijn boek *Geld en goed – lessen voor welwillende kapitalisten* te rade bij economen, filosofen en een theoloog over de vraag wat de financiële crisis ons te vertellen heeft, de waarde die onze cultuur aan winst toekent, en of het anders kan. Daarnaast onderzoekt hij een financiële instelling die het anders doet: Oikocredit! Kijk voor meer informatie op www.oikocredit.nl.

Social Performance rapport

Wil u meer inzicht in de activiteiten van Oikocredit? Het *Social performance report 2012* is te vinden op www.oikocredit.nl/publicaties-en-jaarverslagen.

Agenda

Vrijdag 27 september: PKN Utrecht

In het landelijk dienstencentrum van PKN organiseert Oikocredit Nederland voor haar relaties van de diverse Protestantse denominaties een themamiddag 'Verantwoord Investeren vanuit Christelijk Sociaal Denken'. De middag staat onder leiding van onze voorzitter Siep de Jong. Met bijdragen van Jos van Gennip (onder andere voorzitter NCDO) en Evert Jan Hazeleger (Kerk in Actie).

Woensdag 9 oktober: Statenzaal Den Bosch

In de prachtige Statenzaal van het Noord Brabants Museum organiseert Oikocredit Nederland, samen met onze partners VKMO en KNR, de bijeenkomst 'Verantwoord investeren vanuit Katholiek Sociaal Denken'. We zijn verheugd dat onder andere Bisschop De Korte uit Groningen een bijdrage zal leveren.

Voelt u zich verbonden met dit thema en wilt u een van deze bijeenkomsten bijwonen, neem dan contact op met Otto Albrecht via oalbrecht@oikocredit.org. Het aantal plaatsen is beperkt.

Waarom Miguel Angel Lopez

In Guatemala kijkt niemand vreemd op van de rente die Miguel Angel Lopez betaalt op zijn lening, namelijk 28 procent. Oikocredits country manager Carlos Natareno legt uit waar die rente vandaan komt. "Het zijn eigenlijk alleen Amerikanen en West-Europeanen die vraagtekens bij dat percentage zetten."

Miguel Angel Lopez is 25 jaar, getrouwd en vader van twee dochters, één van vijf jaar en één van zeven maanden. Al voor zijn twintigste kreeg hij zijn eerste lening van ADISA, de lokale partnerorganisatie van Oikocredit in San Antonio de Ilotenango, een stad in de provincie Quiché, Guatemala. In plaats van naar school te gaan, ging hij als 8-jarige werken bij zijn oom, die traditionele kleding produceerde op een eigen weefgetouw. Miguel verhuisde als tiener met zijn familie naar Quiché, waar hij met behulp van ADISA zijn eigen kledingbedrijfje kon opzetten. Zijn stijl van weven week af van de stijl die gebruikelijk was in Quiché, waardoor hij al snel een sterke positie kon verwerven. Zijn werklust in combinatie met de kwaliteit en unieke uitstraling van de kleding bleek een garantie voor succes.

28 procent rente betaalt

Miguel heeft nu een goedlopend bedrijf met zeven werknemers. Via tussenpersonen wordt zijn kleding verkocht op de markt, maar soms neemt hij ook directe orders aan, zoals de productie van een groot aantal schooluniformen. Op dit moment heeft hij een lening lopen van 40.000 quetzal, ongeveer € 3.900. De aflossingstermijn bedraagt 4 jaar, het rentepercentage 28 procent. De lening gebruikt hij om grondstoffen in te kopen, waaronder ook zijde, wat behoorlijk prijzig is. Op de vraag wat hij zou doen als hij niet zijn eigen bedrijf had kunnen opzetten, heeft hij een kort antwoord: "Dan zou ik dagloner zijn."

Miguel is een mooi voorbeeld van hoe je met behulp van microkrediet aan de armoede kunt ontsnappen. Maar wat ons Nederlanders vooral opvalt is de enorme rente die hij betaalt: 28 procent! En volgens Oikocredits *country manager* Carlos Natareno is hij bepaald geen uitzondering: "Met 28 procent betaalt Miguel de gemiddelde jaarrente. Maar daar kijkt niemand hier vreemd van op. Het zijn vooral Amerikanen en West-Europeanen die daar vraagtekens bij zetten, vooral natuurlijk omdat zij gewend zijn aanzienlijk lagere rentes te betalen."

Geduldig legt Carlos uit welke factoren allemaal van invloed zijn op de hoogte van de rente. Dat begint al met het dividend dat Oikocredit zijn eigen investeerders uitkeert, als ook natuurlijk de kosten van de eigen organisatie. ADISA leent uiteindelijk geld van Oikocredit tegen een rente van 11,25 procent. Daarin is onder meer rekening gehouden met de inflatie in Guatemala, die jaarlijks zo'n 6 procent is. ADISA zelf heeft een kostenratio die ongeveer 15 procent van het geleende bedrag bedraagt. Carlos Natareno: "Daarin zitten onder meer kantoor- en personeelskosten, een risicomarge om oninbare leningen te compenseren, belastingen en de kosten die direct verbonden zijn aan de individuele lening. Miguel woont bijvoorbeeld in een ruraal gebied op een half uur afstand van het dichtstbijzijnde ADISA-kantoor. Iedere maand rijdt de kredietmanager op zijn motorfiets heen en weer om de aflossing te incasseren. Ook wordt voor iedere nieuwe lening samen met Miguel een businessplan opgesteld, dat eens in de zoveel tijd wordt geëvalueerd en zondig bijgesteld. In het verleden kreeg Miguel zelf verkooptraining bij ADISA, maar tegenwoordig stuurt hij een of twee werknemers. Die kosten zijn allemaal inbegrepen in de rente."

ADISA

ADISA (*Asociación para el Desarrollo Integral de San Antonio Ilotenango*: Vereniging voor de integrale ontwikkeling van San Antonio Ilotenango) is opgericht als ngo (niet-gouvernementele organisatie) in 1991. Het voornaamste doel is de bevolking van de armste streken in de provincie Quiché te helpen om in hun eigen levensonderhoud te voorzien. Het genereren van werk en inkomen staat daarbij centraal. In de eerste jaren opereerde ADISA vooral als ontwikkelingsorganisatie, waarbij in 2007 op kleine schaal is gestart met het verstrekken van microkredieten. Hiervoor kwamen in het begin vooral kleine boeren in aanmerking, die met de kredieten zaden en mest konden kopen. Sinds 2009 heeft ADISA een kredietfaciliteit bij Oikocredit. Nu is ADISA de grootste verstreker van microkrediet in de regio, met een vooral inheemse en zeer arme bevolking.

RENTEPERCENTAGES

Miguel betaalt

28 %

Hiermee investeert hij in zijn eigen toekomst

Kosten ADISA

- kantoor- en personeelskosten
- begeleidt klant met businessplan/trainingen
- moet aflossingen persoonlijk ophalen
- kredietrisico

ADISA betaalt

11,25 %
aan Oikocredit

Kosten Oikocredit

- operationele kosten
- lokale juristen
- vergroten sociale impact
- kredietrisico
- 6% inflatie

Oikocredit betaalt

1,55 %

aan de investeerders ONF

Microkredieten en armoedebestrijding

Economische groei en armoedebestrijding zijn met afstand de belangrijkste beleidsuitdagingen in het overgrote deel van de wereldeconomie. Microkredietinstellingen kunnen op allebei de beleidsterreinen een belangrijke rol spelen. Twee belangrijke resultaten van economisch onderzoek geven aan waarom.

Allereerst, hoewel het moeilijk is gebleken om stabiele *drivers* van economische groei te ontdekken, komt de factor financiële ontwikkeling steeds significant terug in econometrische analyses. De toenemende beschikbaarheid van financiële dienstverlening is een van de belangrijkste factoren achter productiviteitsgroei in alle verschillende stadia van economische ontwikkeling. Microkredieten spelen hierop in door deze dienstverlening ook voor het armere deel van de bevolking toegankelijk te maken.

Het tweede resultaat waar ik op doelde, gaat terug op de analyse van armoede door economen als Amartya Sen, die voor zijn werk de Nobelprijs ontving in 1998. Sen stelt dat effectieve armoedebestrijding zich niet moet richten op inkomensoverdrachten maar op het verbeteren van de verdien capaciteit van de armen; alleen zo kunnen ze structureel aan armoede ontsnappen. En ook hier spelen microkredieten een cruciale rol: microkredieten leveren zowel beginkapitaal voor opstartinvesteringen, als werkkapitaal die het mogelijk moeten maken uit de vicieuze cirkels van de armoede te ontsnappen.

Toch is microkrediet niet zonder critici. Zo gaf een Wereldbankonderzoek aan dat in Latijns-Amerika veel microkrediet gebruikt wordt voor consumptieve kredieten, niet voor investeringen. Maar daar hoeft helemaal niets mis mee te zijn: op de rand van het bestaansminimum kan een tijdelijke

terugslag in inkomen catastrofale gevolgen hebben, ook consumptieve kredieten hebben dan een hoog sociaal rendement.

In sommige Indiase deelstaten is kritiek ontstaan vanwege de hoogte van rentetarieven. Daar moet de sector wel aandacht aan besteden. Reguliere banken lenen niet aan de onderkant van de samenleving, omdat kleine leningen met reguliere procedures veel te duur worden. De oprichter van de Grameen Bank speelde daarop in door groepen gezamenlijk verantwoordelijk te maken voor terugbetaling; dat leidde tot sociale controle op betaalgedrag, waardoor de bank er zelf geen dure kredietbewaking en monitoring op hoefde te zetten. Het kan dus wel, maar er zal creatief omgegaan moeten worden met de speciale omstandigheden die economisch verkeer aan de onderkant van de inkomensverdeling kenmerken.

J.G. Sweder van Wijnbergen, econoom